

to gradually form the components of the structure of theoretical thinking; the possibility of forming the theoretical type of thinking under the condition of a special organization of training, which, taking into account the age dynamics of the formation of thought structures of the theoretical type, provides students with the formation of knowledge according to their «mental chemistry» and promotes the development of, first of all, mental structures of the creative type; the existence of a tight relationship between the formation of theoretical and empirical thinking.

Key words: theoretical thinking, theoretical knowledge, structures of the theoretical type of thinking in adolescents.

Дата надходження статті: «29» січня 2018 р.

УДК 378.147.811.111

Богайчук О. С.*

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ПИСЬМОВОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

На основі іноземних та вітчизняних досліджень у статті здійснено аналіз сучасного стану розвитку наукової думки щодо проблеми навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу. У ході аналізу досліджень коротко проаналізовано історію розвитку письмового перекладу; розглянуто питання вимог до тексту перекладу; наведено типи текстів, на основі яких повинно проводитися навчання письмового двостороннього перекладу, проаналізовано особливості письмового перекладу, які можуть слугувати певною мотивацією в навчанні студентів; зазначено тенденції та вимоги сучасного перекладацького ринку в Україні; зазначені необхідні перекладацькі компетентності та критерії оцінювання тексту перекладу; вирізняє види письмового перекладу, фази в процесі письмового двостороннього перекладу (і, відповідно, його навчання) та схему, на якій ґрунтується методика навчання письмового двостороннього перекладу. У результаті дослідження узагальнено позитивний досвід науковців для його врахування в процесі розробки методики навчання письмового двостороннього перекладу для майбутніх філологів, проведено критичний аналіз сучасного стану наукової думки; визначено питання, які залишаються відкритими та потребують удосконалення шляхів вирішення або ретельного перегляду з позицій сучасних досягнень різноманітних культур, теорії та практики перекладу, інноваційних технологій та потреб сучасного перекладацького ринку. Запропоновано розширювати дослідження з питань відбору текстових матеріалів, поглиблення знань студентів галузевої та жанрової специфіки перекладу задля розширення їхніх перекладацьких горизонтів, удосконалювати модернізувати методи, принципи та підходи до навчання письмового двостороннього перекладу.

Ключові слова: письмовий двосторонній переклад, дослідження, майбутні філологи, перекладач, текст, методика навчання, галузеві знання, інноваційні технології.

Сучасні процеси глобалізації викликають стрімке зростання ролі та потреби міжнародного обміну інформацією та її перекладу в різноманітних галузях людської діяльності. Разом із тим виникає потреба в перекладачах як суб'єктах, які здатні здійснювати двомовну комунікацію письмового типу, озброївшись усіма необхідними компетентностями, оскільки саме перекладач є міжкультурним і міжмовним посередником, який слугує для того, щоб зробити взаємодію та спілкування можливими у великій різноманітності мов. Роль перекладача в історії цивілізації взагалі та культури зокрема важко переоцінити.

Поява перших перекладачів відноситься до давніх часів, яку більшість науковців пов'язує з контактами між племенами. Спочатку переклади мали усний характер,

*© Богайчук О. С.

а писемні з'являються в Давньому Єгипті (III тисячоліття до н. е.), де першим перекладачем був Анхурмес.

Справжнього розквіту перекладацька діяльність зазнала за часів правління Рамзеса II, де особливою популярністю користувались переклади дипломатичних текстів.

В епоху Відродження зі збільшенням кількості перекладів з'являються університети, де готуються перші перекладачі [6].

Ще в 1791 році в книзі англійця А. Тайтлера «Принципи перекладу» були сформульовані наступні вимоги до перекладу:

- переклад повинен передавати ідеї оригіналу;
- стиль і манера викладу перекладу повинні бути такими ж, як в оригіналі;
- переклад повинен читатися так само легко, як і твір-оригінал [12, с. 16].

Уже тоді, для того щоб підготувати фахівців у перекладацькій сфері, з'явилася необхідність розвивати та удосконалювати методика викладання перекладу.

Незважаючи на те, що письмовий двосторонній переклад існує протягом багатьох століть, методика його навчання змінилася доволі несуттєво й вимагає вдосконалення.

Дослідженню проблеми перекладу як спеціальності присвячено немало робіт. Проте часто вчені вивчають зміст процесів іншомовного спілкування лише з позиції лінгвістики. Питання, пов'язані з методикою навчання перекладу, зокрема зі співвідношенням різних видів вправ, визначенням перекладацьких труднощів, процедурою оцінювання перекладів, відбором галузевих текстів як навчального матеріалу для підготовки перекладачів, залишаються невирішеними [2, с. 49].

Безумовно, як складова міжкультурної двомовної комунікації, методика навчання перекладу зазнає впливу з боку лінгвістики. Так само важливими для методики навчання перекладу є результати дослідження таких наук: педагогіка, психологія (особливо дані когнітивної психології), психолінгвістика, перекладознавство, методика навчання іноземних мов, у надрах якої народилася методика навчання перекладу в цілому й залишається тісно пов'язаною з нею, проте її метою є лише одномовна комунікація, а метою методики навчання перекладу – двомовна комунікація [8].

Ефективність навчання письмового двостороннього перекладу зростатиме, якщо розвивати його з урахування міжпредметних зв'язків та використанням інноваційних теорій.

Дослідженню проблеми навчання письмового двостороннього перекладу присвячено роботи таких науковців: А. Вермес, К. Біер, А. Сонавейн, Л. Черноватий, С. Мишко, Н. Зінукова, А. Ольховська, К. Бабаскіна та ін.

Метою статті є аналіз стану проблеми навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу.

А. Вермес, аналізуючи проблеми перекладу, підкреслює, що існує два типи письмового перекладу, а саме:

- 1) так званий педагогічний переклад, який концентрується на мові, використовується в процесі викладання іноземних мов і при якому матеріал для перекладу служить засобом покращення володіння іноземною мовою;
- 2) професійний переклад, спрямований на читача, який, насамперед, зацікавлений у змісті тексту [13].

Уважаємо, що це твердження ще раз підкреслює відмінність письмового перекладу під час навчання іноземної мови, де вона виступає як засіб для досягнення мети, і під час навчання письмового перекладу, де сам переклад і є метою.

А. Ольховська, досліджуючи проблеми перекладацької компетентності, виділила п'ять компонентів, що входять до складу перекладацької компетентності:

- 1) мовна компетенція (language competence);
- 2) текстуальна компетенція (textual competence);
- 3) предметна компетенція (subject competence);

- 4) культурна компетенція (cultural competence);
- 5) компетенція переносу (transfer competence).

Взаємодія між цими п'ятьма компетенціями є саме тим, що відрізняє переклад від інших видів комунікації [7, с. 174].

Н. Зінукова у своїх дослідженнях наголошує на відмінностях між письмовим та усним перекладом. Письмовий та усний переклад – це дві форми того ж самого процесу, вони мають однакову мету та однакові принципи дії, а також спільну теорію. Вихідним для письмового перекладу є письмовий текст, результат – теж письмовий текст, який зафіксований у формі та часі. Вихідним для усного перекладу є усне висловлювання. Результат – також усне висловлювання. Усний та письмовий перекладачі працюють у різних умовах; відрізняються межі процесу перекладу та можливості використання довідкової літератури [3, с. 60].

Продовжуючи думку Н. Зінукової, наголосимо на необхідності розробляти методику викладання письмового перекладу, зважаючи на його особливості, розвивати необхідні навички в зазначеному виді перекладу, підбираючи відповідні матеріали та вправи, відмінні від тих, які потрібно застосовувати для навчання усного перекладу.

Хоча більшість студентів вважають письмовий переклад важчим за усний, цей тип перекладу має певні переваги, а саме: перекладачі в більшості випадків не обмежені часом і мають доступ до словників та іншої додаткової літератури. Слід підкреслити, що більша частина завдань під час навчання письмового перекладу, виконується в позааудиторний час, а викладач має ретельно спланувати цей вид роботи, залучаючи студентів під час проведення практичних занять до аналізу перекладів, у процесі чого студенти виявляють і виправляють свої помилки та можуть безпосередньо керувати процесом їх редагування. Слід звернути особливу увагу на той факт, що під час підготовки перекладачів ми маємо не тільки навчати їх правильно робити переклади, але й розвивати почуття відповідальності за кожне перекладене слово [5, с. 279].

Досліджуючи вимоги ринку перекладацьких послуг, Н. Зінукова зазначала, що тенденції українського ринку щодо використання видів перекладу можна побачити в такому розподілі: найбільш популярним є письмовий переклад на економічну, правову та медичну тематику, його частка складає близько 48 %. Друге місце посідає послідовний усний переклад, у більшості – ділової сфери діяльності (20 %), третє місце займають письмові переклади інструкцій і технічних текстів (9 %), четверте місце – знову усний переклад, частково синхронний, який супроводжує конференції, семінари, симпозіуми та інші значні заходи – 5 % . Останнім часом популярними стали переклад та локалізація комп'ютерних програм, ігор та локалізація й адаптація Інтернет-сайтів [4, с. 46].

На думку К. Біер, якщо студенти недостатньо обізнані з матеріалом для перекладу, доцільно запропонувати їм ознайомитися із певною інформацією рідною мовою [9].

На нашу думку, зазвичай, під час підготовки перекладачів недостатньо уваги приділяється вивченню жанрових та галузевих особливостей перекладу. Уважаємо доцільним розвивати методику навчання перекладу в цьому напрямку задля збагачення знань студентів у різних галузях і розширення їхніх професійних горизонтів. Але ж зрозуміло, що бути фахівцем у всіх сферах неможливо, і до рук перекладача може потрапити переклад, який містить терміни з галузі, недостатньо знайомої для нього, тому підтримуємо думку про те, що доцільно пропонувати студентам перед роботою над такими перекладами ознайомлюватися з відповідною інформацією рідною мовою.

Кожна країна має свою юридичну систему, і навіть країни, які мають єдину державну мову, наприклад, англійську, користуються різною юридичною термінологією. Під час перекладу юридичної документації слід пам'ятати, що оригінал відповідає юридичній системі та термінології однієї країни, а переклад призначений для людей з іншою юридичною системою, при чому лінгвістична будова оригіналу

може не мати прямих еквівалентів у мові перекладу, тому перекладач має знайти відповідну лінгвістичну будову, подібну до оригінального тексту [11].

В англомовних країнах висувуються також певні обмеження та вимоги до перекладачів, які працюють в сфері охорони здоров'я. Так, наприклад, коли робиться переклад інструкцій лікаря до процесу лікування, то пацієнт, який не володіє англійською мовою, отримує як переклад, так і оригінал. Це робиться для того, щоб у випадку, коли пацієнт повторно звертається до лікарні, персонал міг ознайомитися з інструкціями лікаря, а також при виникненні проблемних питань була можливість з'ясувати, ким була допущена помилка – лікарем чи перекладачем – тими, хто буде нести відповідальність [10].

Проблема опанування перекладацькою стратегією розглядається К. Бабаскіною [1]. Науковець стверджує, що в основі перекладацької стратегії лежать уміння студентів здійснювати всебічний аналіз текстів різних стилів до перекладу, користуватись механізмами створення таких текстів як нормами в процесі їх перекладу та готовність до самостійного інформаційного пошуку

Проблеми методики викладання письмового перекладу досліджував Л. Черноватий. Він розрізняє еквівалентний (повний) та гетеровалентний (скорочений – анотація, реферат тощо) види перекладу та виділяє три фази в процесі письмового перекладу (і, відповідно, його навчання):

- 1) аналіз тексту оригіналу;
- 2) створення тексту перекладу;
- 3) редагування [8, с. 195].

Л. Черноватий стверджує, що методика навчання письмового перекладу ґрунтується на поширеній схемі, суть якої зводиться до такого. Студенти виконують переклад удома, а в класі проводиться його аналіз за такими етапами:

- 1) прослуховування варіантів перекладу різних студентів;
- 2) критичний аналіз помилок;
- 3) опрацювання отриманого варіанту перекладу;
- 4) підсумковий аналіз викладача перекладу усього тексту [там само, с. 209].

На нашу думку, доцільно доповнювати запропоновану схему інформаційними технологіями, щоб студенти мали змогу, аналізуючи помилки, здійснювати електронний пошук альтернативи. Оскільки перекладачі в сучасних умовах виконують завдання на персональних комп'ютерах, студенти повинні навчатися здійснювати електронний пошук, коригувати текст перекладу відповідно до тексту оригіналу та ін.

Проаналізувавши стан проблеми навчання письмового двостороннього перекладу, можемо підсумувати позитивний досвід науковців для його врахування в ході вирішення аналогічних проблем і визначити перспективу подальших розвідок у цій сфері. Варто відзначити багатоаспектність розглянутих наукових досліджень, що свідчить про актуальність проблеми навчання письмового двостороннього перекладу. Це призводить до певного прогресу в забезпеченні матеріальної бази для навчання письмового двостороннього перекладу, розробці системи вправ та виділення критеріїв оцінювання тексту перекладу. Успішно вирішуються науковцями проблеми діяльності перекладача в аспекті міжкультурного спілкування формування навичок і розвитку вмінь письмового двостороннього перекладу. Проте залишається значна кількість невирішених питань, які потребують пошуку шляхів удосконалення з позицій сучасних вимог перекладацького ринку. Необхідно розвивати сучасні підходи до навчання письмового двостороннього перекладу, застосовуючи інноваційні технології та весь широкий спектр можливостей сьогодення, розробляти актуальні матеріали для того, щоб студент міг здобути всі необхідні навички, і щоб те, чому його вчать, і те, з чим йому доведеться працювати, було максимально наближеним один до одного.

Література:

1. Бабаскина Е. Г . Методика овладения переводческой стратегией посредством развития познавательной активности студентов: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Моск. гос. гуманитар. ун-т им. М. А. Шолохова. Курск, 2011. 183 с.
2. Ганічева Г. В. Відбір текстів як навчального матеріалу для підготовки перекладачів. *Іноземні мови*. Київ, 2001. № 2. С. 49-52.
3. Зінукова Н. В. Проблема підготовки майбутніх перекладачів у сфері професійної комунікації. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*: у 5 ч. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2010. Вип. 89 (1). С. 60-63.
4. Зінукова Н. В. Професійна підготовка перекладачів у сучасних умовах: вимоги ринку перекладацьких послуг. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Дніпропетровськ. 2014. № 2 (8) С. 42-47.
5. Мишко С. А. Письмовий переклад у процесі викладання іноземних мов. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Ужгород. 2014. Вип. 12. С. 276-280.
6. Нелюбин Л. Л. Наука о переводе (история и теория с древнейших времен и до наших дней): учеб. пособие. М.: Флинта: МПСИ, 2006. 416 с.
7. Ольховська А. С. Проблеми змісту перекладацької компетенції. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 91. С. 172-176.
8. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с. (Серія «UTTA Series»).
9. Beare K. How to Use Google Translate to Teach English. URL: http://esl.about.com/od/modernteachingtechniques/a/teach_english_google_translate.htm.
10. Sight Translation and Written Translation: Guidelines for Healthcare Interpreters The National Council on Interpreting in Health Care. April 2009. URL: <http://www.ncihc.org>.
11. Sonawane A. Difficulties Faced in Legal Document Translation. URL: <http://www.omniglot.com/language/articles/legaltranslation.htm>.
12. Tytler A. F. Essay on the principles of translation. London, 1791. 523 p.
13. Vermes A. Translation in Foreign Language Teaching: A Brief Overview of Pros and Cons. *Eger Journal of English Studies*. 2010. № X. P. 83-93.

Bohaichuk O. S.

THE CURRENT STATE OF PROBLEM OF TEACHING WRITTEN TRANSLATION
TO FUTURE PHILOLOGISTS

On the basis of foreign and domestic research, the article presents the analysis of the current state of development of scientific thought regarding the problem of teaching written translation to future philologists. In the course of a thorough analysis of researches we: briefly presented the history of the translation existence; gave the arguments of the importance of the translator's profession and proved the relevance of the study of the development state of scientific thought on the training translation to future philologists; considered the requirements to a qualitative translation text; noted the sciences, which form the basis for the development of teaching translation; determined the differences of translation training considering its goal; mentioned the basic types of the texts on which the teaching of translation should be conducted; established the difference between translation and interpreting, the advantages of the first one, which can serve as certain motivation in the training; indicated the most important translation competencies and the assessment system of the translation text; pointed out the types of translation, the phases of its process and the scheme on which the teaching method of translation is based. The study summarizes the positive experience of the scientists in order to incorporate it into the process of developing a methodology for teaching translation to future philologists; conducts the critical analysis of the current state of scientific thought regarding this topic; identified the issues that remain open and needed to be improved in ways to be resolved or thoroughly reconsider from the point of view of contemporary achievements of cultures, the theory and practice of translation, innovative technologies and the needs of the translation market. It was proposed to expand research on the selection of text materials, in order to deepen the knowledge of students of the branch and genre specificity of the translation.

Key words: written translation, research, future philologists, translator, text, teaching methodology, branch knowledge, innovative technologies.

Дата надходження статті: «14» лютого 2018 р.

УДК 378.147:811.111

Даниленко О. О.*

**ВІДБІР НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОЇ
ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС
НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІСЛЯ НІМЕЦЬКОЇ В ПРОЦЕСІ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

У статті розглядається проблема визначення критеріїв для відбору навчального матеріалу для формування продуктивної граматичної компетентності майбутніх учителів під час навчання англійської мови після німецької в процесі самостійної роботи. Проаналізовано сутність поняття «зміст навчання» та місце граматичного матеріалу в структурі змісту навчання іноземних мов і культур. Розглянуто особливості викладу граматичного матеріалу в процесі навчання другої іноземної мови, а саме: розподіл на продуктивний (активний) граматичний матеріал та рецептивний (пасивний) граматичний матеріал. У процесі аналізу наукових досліджень було визначено одиниці відбору граматичного матеріалу. У площині структури мови одиницями відбору навчального матеріалу є граматичні структури (словоформи, словосполучення, фрази/речення). У контексті реалізації граматичних структур одиницями відбору навчального матеріалу є тексти (усні і письмові), які створюють комунікативну ситуацію і є продуктом спілкування. Проаналізовано підходи до визначення критеріїв відбору граматичних структур для подальшого їх застосування в процесі навчання англійської мови після німецької. Визначено критерії відбору граматичних структур: нормативності, складності, відмінностей між англійською та німецькою мовами, уживаності, відповідності потребам спілкування. Досліджено підходи до визначення критеріїв для відбору текстів для навчання англійської мови після німецької. Установлено, що тексти мають бути автентичними; їхня тематика повинна відповідати тематиці розділів навчальної програми; тексти повинні бути інформативними; за складністю граматичного наповнення вони мають бути посильними студентам; тексти повинні відображати функції граматичних структур; вони мають бути різноманітними за жанрами. У статті проілюстровано взірець відбору тексту для навчання граматики англійської як другої іноземної мови.

Ключові слова: граматична компетентність, критерій відбору, навчальний матеріал, друга іноземна мова, автентичний текст, граматична компетентність, зміст навчання, самостійна робота, продуктивні навички, рецептивні навички

Зміст навчання розглядається як категорія, що постійно розвивається й зумовлена цілями навчання. Навчальний граматичний матеріал як один із елементів змісту навчання іноземних мов і культур є предметом дослідження методики навчання іноземних мов. Дослідження особливостей відбору граматичного матеріалу здійснювали О. П. Брусяніна, О. І. Вовк, Л. К. Орловська та ін. У працях А. О. Анісімової, І. Л. Бім, Б. А. Лапідуса, В. А. Миськів розглянуто відбір граматичного матеріалу для навчання другої іноземної мови.

Проте недостатньо дослідженим залишається питання відбору навчального матеріалу для формування продуктивної граматичної компетентності майбутніх філологів у процесі навчання англійської мови після німецької під час самостійної роботи.

*© Даниленко О. О.